

การใช้ประโยชน์จากของป่าของราษฎร
ตำบลท่าเสา อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี

Utilization of Non-Timber Forest Products of People,
Tha Sao Sub-district, Sai Yok District, Kanchanaburi Province

รุ่งรัตน์ เอียดแก้ว^{1*} วุฒิพล หัวเมืองแก้ว¹ และ อภิชาติ ภัทรธรรม¹

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพทางเศรษฐกิจ และสังคม ลักษณะการใช้ประโยชน์จากของป่า ของราษฎร ตำบลท่าเสา อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี การศึกษาได้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือสำหรับสัมภาษณ์หัวหน้าครัวเรือนหรือตัวแทนครัวเรือนตัวอย่างจำนวน 325 ครัวเรือน ผลการศึกษาพบว่า ราษฎรกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงร้อยละ 52.90 มีอายุเฉลี่ย 46.51 ปี มีการศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษา มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4.10 คน มีลักษณะเป็นครอบครัวเดี่ยว ประกอบอาชีพหลักเกษตรกร อาชีพรองรับจ้าง มีรายได้เฉลี่ย 63,486.15 บาท/ครัวเรือน/ปี การถือครองที่ดินเฉลี่ย 10.48 ไร่/ครัวเรือน จำแนกลักษณะการใช้ประโยชน์จากของป่าได้เป็น 8 ประเภท ได้แก่ ไม้ฟืน พืชหัตถกรรม พืชอาหาร เห็ด พืชสมุนไพร เครื่องเทศ แมลงกินได้ และสัตว์ป่า ประเภทของป่าที่ราษฎรเก็บหามาใช้ประโยชน์มากที่สุดได้แก่ พืชอาหาร ปริมาณเฉลี่ยเท่ากับ 41.99 กิโลกรัม/ครัวเรือน/ปี และมีปริมาณรวมของครัวเรือนทั้งตำบลท่าเสาเท่ากับ 109,176.60 กิโลกรัม/ปี

¹ภาควิชาการจัดการป่าไม้ คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จตุจักร กรุงเทพฯ 10900

*Corresponding Author, E-mail: aoae50630946@hotmail.com

ABSTRACT

The objectives of this study were to determine the socio-economic condition, people dependency on non-timber forest products of people residing in Tha Sao Sub-district, Sai Yok District, Kanchanaburi Province. Questionnaire was used as a tool for data collecting; the sample size is 325 household or representatives. The results of this study revealed that the majority the respondents were female, with average age of 46.51 years old. Their educational level was primary school graduation. The average number of household member was 4.10 persons your are family. They are nuclear family. Major occupation was agriculture. Whereas minor occupation was casual labour. Average annual household income was 63,486.15 baht/year. Average size of land holding per household was 10.48 rais. Non – timber forest products could be classified into 8 types they were firewood, plants for handicraft, edibled plants, mushrooms, herbs spices, edibled insect, and wild animals. Edibled plants were mostly used with an average amount of 42.06 kilogram/ household/year. Totally amount there in Tha Sao Sub-district were 109,176.60 kilogram/year.

คำสำคัญ : การใช้ประโยชน์ ของป่า กาญจนบุรี

Key words: Utilization, Non-timber forest products, Kanchanaburi

บทนำ

ประเทศไทยรู้จักการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่า โดยเฉพาะของป่าหรือผลผลิตที่มีใช้ไม่ ราษฎรที่อาศัยอยู่ในป่าหรือบริเวณข้างเคียงจำเป็นต้อง พึ่งพาอาศัยป่าเป็นแหล่งอาหาร แหล่งพักพิง รวมไปถึง สิ่งของเครื่องใช้สอยในครัวเรือน และมีการเก็บหาของ ป่าเพื่อค้าขายเล็ก ๆ น้อย ๆ เป็นรายได้เสริม แม้ว่าของ ป่าจะมีความสำคัญต่อชีวิตประจำวันเพียงไร แต่ก็ได้ถูกละเลยจากการจัดการบนพื้นฐานที่ถูกต้องมากเป็น เวลานานจนกระทั่งปี พ.ศ. 2532 ประเทศไทยได้ ยกเลิกสัมปทานการตัดไม้ประกอบกับเริ่มมีกระแสเรื่อง การอนุรักษ์ป่า ของป่าจึงได้รับความสนใจในด้านการใช้ ประโยชน์อย่างยั่งยืน รวมทั้งด้านการใช้ประโยชน์จาก ป่าและการรักษาป่าในขณะเดียวกัน เนื่องจากการ ใช้ประโยชน์จากป่าโดยไม่ต้องตัดไม้ทำลายป่า (วนิดา,

2539) การที่ของป่าเข้ามามีบทบาทต่อความเป็นอยู่ ของราษฎรในปัจจุบัน ทำให้ปริมาณ ความต้องการของ ป่าเพิ่มมากขึ้น การเก็บหาของป่าของชุมชนไม่สมดุลกับ ทรัพยากรที่มีในป่าชุมชน และการเก็บหาของป่าโดยไม่ จำกัดปริมาณ หากปล่อยให้มีการเก็บหาจนเกินกว่า กำลังผลิตการผลิตของป่า ก็ย่อมส่งผลให้เกิดความ เสียหายต่อป่า อาจทำให้ของป่าบางชนิดสูญพันธุ์ได้ โดยปกติประชาชนจะมีการเก็บหาของป่ามาใช้ ประโยชน์ในการดำรงชีวิตประจำวันในด้านต่าง ๆ ปราศจากการควบคุมที่ถูกต้องตามหลักทางวิชาการทำให้ผลผลิตจากป่ามีจำนวนลดน้อยลงตามลำดับซึ่งส่งผล กระทบต่อสถานะเศรษฐกิจ สังคม และสถานะแวดล้อม โดยรวมไม่น้อย การมีจิตสำนึกในการรู้จักการเก็บหา การผลิตและการใช้ประโยชน์อย่างถูกต้องตามหลัก วิชาการจึงจะสามารถจัดการการใช้ผลิตผลของป่าอย่าง

ยั่งยืน เป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมควบคู่กับการใช้ผลิตผลจากป่าอย่างคุ้มค่า เพื่อเป็นการพัฒนาและฟื้นฟูป่าไม้ ตลอดจนของป่าให้เข้าสู่สภาวะสมดุลตามธรรมชาติและให้ผลผลิตตอบสนองความต้องการของราษฎรได้อย่างยั่งยืน การศึกษาการใช้ประโยชน์จากของป่าของราษฎร ตำบลท่าเสา อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี จะทำให้ทราบ ชนิด จำนวน ปริมาณของของป่าที่มีอยู่ในพื้นที่ป่าตำบลท่าเสา การใช้ประโยชน์จากของป่าของชุมชนและสิ่งที่เกี่ยวข้องกับชุมชน เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานที่จะนำไปสู่แนวทางการพัฒนาทรัพยากรป่าไม้ที่เหมาะสมเป็นการทำให้ชุมชนอยู่ร่วมกับป่าได้อย่างสมดุลและสามารถเก็บผลประโยชน์จากป่าตามกำลังผลิตของป่าได้อย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพทางเศรษฐกิจ และสังคมของราษฎร ตำบลท่าเสา อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี
2. เพื่อศึกษาถึงลักษณะการใช้ประโยชน์จากของป่าของราษฎร ตำบลท่าเสา อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี

วิธีการศึกษา

ประชากร คือ คราวเรือนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ตำบลท่าเสา อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 2,600 คราวเรือน (องค์การบริหารส่วนตำบลท่าเสา, 2553)

กลุ่มตัวอย่าง คือ หัวหน้าคราวเรือนหรือตัวแทนของคราวเรือนตัวอย่าง จำนวน 325 คราวเรือน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสัมภาษณ์ 5 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์และสมาชิกในครัวเรือน

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพเศรษฐกิจ

ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับการถือครองที่ดินและการใช้ประโยชน์ที่ดิน

ตอนที่ 4 ข้อมูลเกี่ยวกับชนิด ลักษณะการใช้ประโยชน์ และปริมาณการใช้ประโยชน์จากของป่า

ตอนที่ 5 ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นในการเก็บหาของป่ารวมถึงปัญหาอุปสรรคในการเก็บหาและการใช้ประโยชน์จากของป่า

การเก็บรวบรวมข้อมูล

เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างจำนวน 325 คราวเรือน โดยใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือหลัก ประกอบกับการเก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นการสังเกตการณ์โดยตรง การสนทนากลุ่มอย่างไม่เป็นทางการ และสัมภาษณ์ผู้รู้

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (descriptive analysis) โดยการนำข้อมูลที่ทำการศึกษามาวิเคราะห์ ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทั่วไปทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการใช้ประโยชน์จากของป่า และนำข้อมูลที่ได้มารวบรวมและแจกแจงให้อยู่ในรูปค่าสถิติอย่างง่าย เช่น ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด จากนั้นอธิบายและนำเสนอผลการวิเคราะห์ในรูปแบบตาราง

ผลการศึกษา

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์สภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ

ผลการศึกษา พบว่า ราษฎรส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงร้อยละ 52.90 มีอายุเฉลี่ย 46.51 ปี นับถือศาสนาพุทธ สถานภาพของราษฎรส่วนใหญ่แต่งงานแล้ว ได้รับการศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษา มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ยเท่ากับ 4.10 คนต่อครัวเรือน ลักษณะของครัวเรือนเป็นครอบครัวเดี่ยว ระยะเวลาในการตั้งถิ่นฐานเฉลี่ยเท่ากับ 36.60 ปี ภูมิลำเนาเป็นคนดั้งเดิมส่วนใหญ่เข้าร่วมกลุ่มทางสังคม อาชีพหลักทำเกษตรกรรม อาชีพรองมีอาชีพรับจ้าง มีรายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนเท่ากับ 63,486.15 บาท/ปี มีที่ดินเป็นของตัวเอง การถือครองที่ดินเฉลี่ย 10.48 ไร่/ครัวเรือน มีความต้องการขยายพื้นที่ โดยซื้อต่อจากผู้อื่น

2. การใช้ประโยชน์จากของป่า

ผลการศึกษา พบว่า ชนิดของป่า ที่ครัวเรือนของราษฎรมีการนำมาใช้ประโยชน์จำแนกออกได้เป็น 8 ประเภท ได้แก่ ไม้พุ่ม พืชหัวตกรวม พืชอาหาร เห็ด พืชสมุนไพร เครื่องเทศ แผลงกินได้ และสัตว์ป่า โดยมีการนำของป่าประเภท พืชอาหารมาใช้มากที่สุด โดยนำมาใช้ทุกครัวเรือน รองลงมาคือ เครื่องเทศ คิดเป็นร้อยละ 42.80 เห็ด คิดเป็นร้อยละ 40.90 พืชสมุนไพร คิดเป็นร้อยละ 20.90 และ พืชหัวตกรวม คิดเป็นจำนวนร้อยละ 14.50 ไม้พุ่ม คิดเป็นร้อยละ 7.70 แผลงกินได้ คิดเป็นร้อยละ 5.50 และ สัตว์ป่า คิดเป็นร้อยละ 2.50 (ตารางที่ 1)

ลักษณะการใช้ประโยชน์จากของป่า ราษฎรมีการนำของป่ามาใช้ประโยชน์ ในลักษณะของไม้พุ่ม มีทั้งหมด 6 วงศ์ 9 ชนิด วงศ์ที่นำมาใช้ประโยชน์ในลักษณะของไม้พุ่มมากที่สุดคือ วงศ์ Leguminosae มีจำนวน 3 ชนิด ได้แก่ ชงโค (*Bauhinia glauca* (wall.ex Benth.)) แดง (*Xylocarpa xylocarpa* (Roxb.) Taub. Var.) และทองกลางป่า (*Erythrina subumbrans* (Hassk.) Merr.) (ตารางที่ 2) พืช

หัวตกรวม มี 1 วงศ์ 2 ชนิด คือ วงศ์ Gramineae ได้แก่ ไม้รวก (*Thyrsanthera siamensis* Gamble) และไม้ป่า (*Bambusa bambos* (L.) Voss) (ตารางที่ 3) พืชอาหาร มี 15 วงศ์ ทั้งหมด 30 ชนิด วงศ์ที่นำมาใช้ประโยชน์มากที่สุด คือ วงศ์ Zingiberaceae มีจำนวน 7 ชนิด ได้แก่ กระชาย (*Boysenbergia rotunda* (L.) Mansf.) กระเจียวขาว (*Curcuma parviflora* Wall.) อาวแดง (*Curcuma sessilis* Gage) จิงป่า (*Globba nisbetiana* Craib) เปราะหอม (*Kaempferia galanga* L.) เปราะป่า (*Kaempferia kaempferia* (Ridl.)) และกระเทียม (*Zingiber zerumbet* (L.) Sm.) (ตารางที่ 4) เห็ด มีเห็ดทั้งหมด 4 วงศ์ 6 ชนิด วงศ์ที่นำมาใช้ประโยชน์มากที่สุดมี 2 วงศ์ วงศ์ Amanitaceae ได้แก่ เห็ดระโงกเหลือง (*Amanita hemibapha* (Burk. & Br.) Sacc.) และ เห็ดระโงกขาว (*Amanita princeps* (Burk. & Br.) Sacc.) วงศ์ Russulaceae ได้แก่ เห็ดน้ำหมาก (*Russula emetica* (Schaeff. & Fr.) Pers.ex S.F. Gray) และเห็ดตะไคล (*Russula* spp.) (ตารางที่ 5) พืชสมุนไพร มีทั้งหมด 18 วงศ์ 30 ชนิด วงศ์ที่นำมาใช้ประโยชน์มากที่สุด คือ วงศ์ Leguminosae มีจำนวน 6 ชนิด ได้แก่ กระต๊อ (*Bauhinia scandens* L. var. *horsefieldii* (Miq.) K. & S.S. Larsen) ผาง (*Caesalpinia sappan* L.) ชะเอมป่า (*Albizia myriophylla* Benth.) แดง (*Xylocarpa xylocarpa* (Roxb.) Taub. Var.) ทองกลางป่า (*Erythrina subumbrans* (Hassk.) Merr.) และกวาวเครือ (*Millettia extensa* Benth.) (ตารางที่ 6) เครื่องเทศ มี 2 วงศ์ 2 ชนิด คือ วงศ์ Piperaceae ได้แก่ ดีปลี (*Piper retorfractum* Vahl) และวงศ์ Zingiberaceae ได้แก่ เระ (*Amomum xanthioides* (wall.ex Baker) T.L.Wu & S. Chen) (ตารางที่ 7)

แมลงกินได้ มีทั้งหมด 2 ชนิด คือ ผี และแมงอีขุน หมูป่า รองลงมา ได้แก่ ไก่ป่า ตะกวด เลียงผา เก้ง และ สัตว์ป่า ชนิดของสัตว์ป่าที่ถูกนำมาใช้ประโยชน์สูงสุดคือ กระต่ายป่า

ตารางที่ 1 ประเภทของป่าที่ครัวเรือนของราษฎรนำมาใช้ประโยชน์ใน ตำบลท่าเสา อำเภอไทรโยค จังหวัด กาญจนบุรี

ประเภทของของป่า	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
ไม้พิน	25	7.70
พืชทดถกรรม ไม้	47	14.50
พืชอาหาร	325	100.00
เห็ด	133	40.90
พืชสมุนไพร	68	20.90
เครื่องเทศ	139	42.80
แมลงกินได้	18	5.50
สัตว์ป่า	8	2.50

ตารางที่ 2 การใช้ประโยชน์ของป่าประเภทไม้พินของราษฎร ตำบลท่าเสา อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี

วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อพื้นเมือง	ลักษณะนิสัย ของพืช	ส่วนที่ใช้ ประโยชน์	การใช้ ประโยชน์	ช่วงเวลา เก็บ	ราคา (บาท)
Leguminosae - caesalpinioideae	<i>Bauhinia glauca</i> (Wallex Benth.)	ชงโค	T	กิ่ง ก้าน	ทำพิน	ตลอดปี	-
Leguminosae - mimosoideae	<i>Xylia xylocarpa</i> (Roxb.) Taub. Var.	แดง	T	กิ่ง ก้าน	ทำพิน	ตลอดปี	-
Leguminosae - papilionoideae	<i>Erythrina subumbrans</i> (Hassk.) Merr.	ทองหลางป่า	T	กิ่ง ก้าน	ทำพิน	ตลอดปี	-

หมายเหตุ T หมายถึง ไม้ต้น

ตารางที่ 3 การใช้ประโยชน์ของป่าประเภทพืชทดถกรรมของราษฎร ตำบลท่าเสา อำเภอไทรโยค จังหวัด กาญจนบุรี

วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อพื้นเมือง	ลักษณะนิสัย ของพืช	ส่วนที่ใช้ ประโยชน์	การใช้ประโยชน์	ช่วงเวลา เก็บ	ราคา (บาท)
Gramineae	<i>Bambusa bambos</i> (L.) Voss	ไผ่ป่า	B	ลำต้น	ทำเครื่องจักรสาน	ตลอดปี	-
Gramineae	<i>Thyrsostachys</i> <i>siamensis</i> Gamble.	ไผ่รวก	B	ลำต้น	ทำเครื่องจักรสาน	ตลอดปี	-

หมายเหตุ B หมายถึง ไม้

ตารางที่ 4 การใช้ประโยชน์ของป่าประเภทพืชอาหารของราษฎร ตำบลท่าเสา อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี

วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อพื้นเมือง	ลักษณะวิสัยของพืช	ส่วนที่ใช้ประโยชน์	การใช้ประโยชน์	ช่วงเวลาเก็บ	ราคา (บาท)
Zingiberaceae	<i>Boysenbergia rotunda</i> (L.) Mansf.	กระชาย	H	เหง้า	ประกอบอาหาร	ตลอดปี	-
Zingiberaceae	<i>Curcuma parviflora</i> Wall.	กระเจียวขาว	H	เหง้า ดอก	ประกอบอาหาร	ฤดูฝน	-
Zingiberaceae	<i>Curcuma sessilis</i> Gage	อวแดง	H	หน่อ	ประกอบอาหาร	ฤดูฝน	หน่อละ 2
Zingiberaceae	<i>Globba nisbetiana</i> Craib	ชิงป่า	H	เหง้า	ประกอบอาหาร	ฤดูฝน	-
Zingiberaceae	<i>Kaempferia galanga</i> L.	เปราะหอม	H	เหง้า	ประกอบอาหาร	ฤดูฝน	-
Zingiberaceae	<i>Kaempferia kaempferia</i> (Ridl.)	เปราะป่า	H	ใบอ่อน เหง้า	ประกอบอาหาร	ฤดูฝน	-
Zingiberaceae	<i>Zingiber zerumbet</i> (L.) Sm.	กระเทียม	H	ดอก เหง้า	รับประทานเป็นผัก ตำนานพื้นบ้าน	ตลอดปี	-

หมายเหตุ H หมายถึง ไม้ล้มลุก

ตารางที่ 5 การใช้ประโยชน์ของป่าประเภทเห็ดของราษฎร ตำบลท่าเสา อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี

วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อพื้นเมือง	ลักษณะวิสัยของพืช	ส่วนที่ใช้ประโยชน์	การใช้ประโยชน์	ช่วงเวลาเก็บ	ราคา (บาท)
Leguminosae - caesalpinioideae	<i>Bauhinia scandens</i> L. var. <i>horsefieldii</i> (Miq.) K. & S.S. Larsen	กระเดื่อง	C	เถา	แก้มือ แก้วไข่มุก พืชฝึ	ตลอดปี	-
Leguminosae - caesalpinioideae	<i>Caesalpinia sappan</i> L.	ฝาง	T	กิ่ง แก่น	ต้มบำรุงโลหิต แก้วร้อนใน ท้องร่วง	ตลอดปี	-
Leguminosae - mimosoideae	<i>Albizia myriophylla</i> Benth.	ชะเอมป่า	H	ใบ ราก ดอก	ขับธาตุ	พ.ค.-มิ.ย.	-
Leguminosae - mimosoideae	<i>Xylia xylocarpa</i> (Roxb.) Taub. Var.	แดง	T	ดอก เปลือก แก่น	แก้มือ บำรุงหัวใจ แก้วไข่มุก	ตลอดปี	-
Leguminosae - papilionoideae	<i>Millettia extensa</i> Benth.	กาวเครือ	C	หัว เถา	กระดุกหัก	ตลอดปี	ก.ก.ละ 100
Leguminosae - papilionoideae	<i>Erythrina subumbrans</i> (Hassk.) Merr.	ทองกลางป่า	T	ใบ แก่นสด	ตำพอกรักษาบาดแผล ร้างกาย	ม.ค.-เม.ย.	กำละ 1-2

หมายเหตุ T หมายถึง ไม้ต้น, H หมายถึง ไม้ล้มลุก, C หมายถึง ไม้เถา

ตารางที่ 6 การใช้ประโยชน์ของป่าประเภทพืชสมุนไพรของราษฎร ตำบลท่าเสา อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี

วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อพื้นเมือง	ลักษณะวิสัยของพืช	ส่วนที่ใช้ประโยชน์	การใช้ประโยชน์	ช่วงเวลาเก็บ	ราคา (บาท)
Amanitaceae	<i>Amanita hemibapha</i> (Burk. & Br.) Sacc.	เห็ดตระโงกเหลือง	M	ทุกส่วน	ประกอบอาหาร	ฤดูฝน	ก.ก. ละ 250
Amanitaceae	<i>Amanita princeps</i> (Burk. & Br.) Sacc.	เห็ดตระโงกขาว	M	ทุกส่วน	ประกอบอาหาร	ต.ค.-พ.ย.	ก.ก. ละ 60-250
Russulaceae	<i>Russula emetica</i> (Schaeff. & Fr.) Pers.ex S.F. Gray	เห็ดน้ำหมาก	M	ทุกส่วน	ประกอบอาหาร	ก.ย.-ต.ค.	ก.ก. ละ 15-25
Russulaceae	<i>Russula</i> spp.	เห็ดตะไคล	M	ทุกส่วน	ประกอบอาหาร	ฤดูฝน	ก.ก. ละ 250

หมายเหตุ M หมายถึง เห็ด

ตารางที่ 7 การใช้ประโยชน์ของป่าประเภทเครื่องเทศของราษฎร ตำบลท่าเสา อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี

วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อพื้นเมือง	ลักษณะวิสัยของพืช	ส่วนที่ใช้ประโยชน์	การใช้ประโยชน์	ช่วงเวลาเก็บ	ราคา (บาท)
Piperaceae	<i>Piper retorfractum</i> Vahl	ติปลี่	H	ผลแก่	ประกอบอาหาร	ตลอดปี	-
Zingiberaceae	<i>Amomum xanthioides</i> (wall.ex Baker) T.L.Wu & S. Chen	แว่ว	H	เมล็ด	ประกอบอาหาร	มี.ค.-เม.ษ.	-

หมายเหตุ H หมายถึง ไม้ล้มลุก

ชนิด และปริมาณของ ของป่าที่ราษฎรกลุ่มตัวอย่าง นำมาใช้ประโยชน์ สามารถแบ่งออกเป็น 2 กรณี คือ กรณีที่เก็บหามาเอง และกรณีที่ซื้อมา กรณีที่เก็บหามาเอง (ตารางที่ 8) ได้แก่ ไม้พิน พบว่ามีกรนำไม้พินมาใช้เป็นเชื้อเพลิง คิดเป็นปริมาณเฉลี่ยเท่ากับ 3.37 ลูกบาศก์เมตร/ครัวเรือน/ปี คิดเป็นปริมาณที่เก็บหามาใช้ประโยชน์ทั้งตำบลท่าเสาเท่ากับ 8,762.00 ลูกบาศก์เมตร/ปี พืชพัตถกรรม คิดเป็นปริมาณเฉลี่ยเท่ากับ 8.68 ลำ/ครัวเรือน/ปี คิดเป็นปริมาณที่เก็บหามาใช้ประโยชน์ทั้งตำบลท่าเสาเท่ากับ 22,568.00 ลำ/ปี พืชอาหาร คิดเป็นปริมาณเฉลี่ยเท่ากับ 42.06 กิโลกรัม/ครัวเรือน/ปี คิดเป็นปริมาณที่เก็บหามาใช้

ประโยชน์ทั้งตำบลท่าเสาเท่ากับ 109,176.60 กิโลกรัม/ปี เห็ด คิดเป็นปริมาณเฉลี่ยเท่ากับ 3.70 กิโลกรัม/ครัวเรือน/ปี และ คิดเป็นปริมาณที่เก็บหามาใช้ประโยชน์ทั้งตำบลท่าเสาเท่ากับ 9,620.00 กิโลกรัม/ปี พืชสมุนไพร คิดเป็นปริมาณเฉลี่ยเท่ากับ 2.49 กิโลกรัม/ครัวเรือน/ปี คิดเป็นปริมาณที่เก็บหามาใช้ประโยชน์ทั้งตำบลท่าเสาเท่ากับ 6,423.82 กิโลกรัม/ปี เครื่องเทศ คิดเป็นปริมาณเฉลี่ยเท่ากับ 1.84 กิโลกรัม/ครัวเรือน/ปี คิดเป็นปริมาณที่เก็บหามาใช้ประโยชน์ทั้งตำบลท่าเสาเท่ากับ 4,784.00 กิโลกรัม/ปี แมลงกินได้ คิดเป็นปริมาณเฉลี่ยเท่ากับ 0.23 กิโลกรัม/ครัวเรือน/ปี คิดเป็นปริมาณที่เก็บหามาใช้ประโยชน์ทั้งตำบลท่าเสา

เท่ากับ 598.00 กิโลกรัม/ปี กรณีที่ซื้อมา (ตารางที่ 9) ไม้พิน คิดเป็นปริมาณเฉลี่ย 0.208 ลูกบาศก์เมตร/คร้วเรือน/ปี คิดเป็นปริมาณที่ซื้อมาใช้ประโยชน์ทั้งตำบลท่าเสาเท่ากับ 540.80 ลูกบาศก์เมตร/ปี พืชอาหาร คิดเป็นปริมาณเฉลี่ยเท่ากับ 7.95 กิโลกรัม/คร้วเรือน/ปี คิดเป็นปริมาณที่ซื้อมาใช้ประโยชน์ทั้งตำบลท่าเสาเท่ากับ 20,672.00 กิโลกรัม/ปี เห็ด คิดเป็นปริมาณเฉลี่ยเท่ากับ 1.09 กิโลกรัม/คร้วเรือน/ปี คิดเป็นปริมาณที่ซื้อมาใช้ประโยชน์ทั้งตำบลท่าเสาเท่ากับ 2,840.00 กิโลกรัม/ปี พืชสมุนไพร คิดเป็นปริมาณเฉลี่ยเท่ากับ 0.20 กิโลกรัม/คร้วเรือน/ปี คิดเป็นปริมาณที่ซื้อมาใช้ประโยชน์ทั้งตำบลท่าเสาเท่ากับ 528.00 กิโลกรัม/ปี แมลงกินได้ คิดเป็นปริมาณเฉลี่ยเท่ากับ 0.11 กิโลกรัม/คร้วเรือน/ปี คิดเป็นปริมาณที่ซื้อมาใช้ประโยชน์ทั้งตำบลท่าเสาเท่ากับ 286.00

กิโลกรัม/ปี สัตว์ป่า คิดเป็นปริมาณเฉลี่ยเท่ากับ 0.156 กิโลกรัม/คร้วเรือน/ปี คิดเป็นปริมาณที่ซื้อมาใช้ประโยชน์ทั้งตำบลท่าเสาเท่ากับ 405.60 กิโลกรัม/ปี

ความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์และปัญหาอุปสรรคในการนำมาใช้ประโยชน์ คร้วเรือนส่วนใหญ่ยังต้องพึ่งพิงอาหารจากป่าเพราะมีรายได้น้อยและของป่าที่เหลือจากการใช้ประโยชน์ในคร้วเรือนยังสามารถนำออกจำหน่ายเป็นรายได้เสริมให้กับครอบครัว ของป่ามีปริมาณน้อย และมีจำนวนลดลง การเดินทางเข้าไปเก็บหาของป่ายากลำบากและต้องเดินทางไกลจึงจะถึงแหล่งเก็บหาของป่า ราคาของป่าที่ไม่แน่นอน และบางครั้งมีราคาต่ำ ขาดความรู้ความเข้าใจ ในด้านข้อห้าม ข้อบังคับ และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับของป่า

ตารางที่ 8 ชนิดและปริมาณของป่าที่ราษฎรเก็บหามาใช้ประโยชน์ ตำบลท่าเสา อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี

ชนิดของป่า	หน่วย	เก็บหามาเอง ¹			ปริมาณเฉลี่ย (คร้วเรือน/ปี)	ปริมาณที่เก็บ ² หาได้ทั้งหมด
		บริโภค	จำหน่าย	รวม		
ไม้พิน	ลบ.ม./ปี	947.10	148.50	1,095.60	3.37	8,762.00
พืชหัตถกรรม	ลำ/ปี	-	2,821.00	2,821.00	8.68	22,568.00
พืชอาหาร	ก.ก./ปี	7,117.50	6,552.50	13,670.00	42.06	109,176.60
เห็ด	ก.ก./ปี	433.00	769.00	1,202.00	3.70	9,620.00
พืชสมุนไพร	ก.ก./ปี	560.00	250.00	810.00	2.49	6,423.82
เครื่องเทศ	ก.ก./ปี	597.00	-	597.00	1.84	4,784.00
แมลงกินได้	ก.ก./ปี	21.00	54.00	75.00	0.23	598.00

หมายเหตุ¹ ปริมาณของป่าที่เก็บหามาได้ของราษฎรโดยจำแนกออกเป็นที่นำมาบริโภคและจำหน่าย รวม 325 คร้วเรือน

² ปริมาณของป่าที่เก็บหามาได้ทั้งหมดประเมินจากจำนวนคร้วเรือนทั้งหมดของราษฎร ตำบลท่าเสา อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี รวม 2,600 คร้วเรือน

ตารางที่ 9 ชนิดและปริมาณของป่าที่ราษฎรซื้อมาใช้ประโยชน์ ตำบลท่าเสา อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี

ชนิดของป่า	หน่วย	ซื้อมา ¹			ปริมาณเฉลี่ย (คร้วเรือน/ปี)	ปริมาณที่ซื้อ ² มาทั้งหมด
		บริเวณ	จำหน่าย	รวม		
ไม้พิน	ลบ.ม./ปี	67.65	-	67.65	0.208	540.80
พืชอาหาร	ก.ก./ปี	2,584.00	-	2,584.00	7.95	20,672.00
เห็ด	ก.ก./ปี	355.00	-	355.00	1.09	2,840.00
พืชสมุนไพร	ก.ก./ปี	66.00	-	66.00	0.20	528.00
แมลงกินได้	ก.ก./ปี	36.00	-	36.00	0.11	286.00
สัตว์ป่า	ก.ก./ปี	51.00	-	51.00	0.156	405.60

หมายเหตุ¹ ปริมาณของป่าที่ซื้อของราษฎรโดยจำแนกออกเป็นพื้นนำมาบริเวณและจำหน่าย รวม 325 ครัวเรือน

² ปริมาณของป่าซื้อมาได้ทั้งหมด ประเมินจากจำนวนครัวเรือนทั้งหมดของราษฎร ตำบลท่าเสา อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี รวม 2,600 ครัวเรือน

สรุปผลการศึกษา

ราษฎรส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงร้อยละ 52.90 มีอายุเฉลี่ย 46.51 ปี นับถือศาสนาพุทธ ได้รับการศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษา มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ยเท่ากับ 4.10 คนต่อครัวเรือน อาชีพหลักทำเกษตรกรรม อาชีพรองรับจ้าง มีรายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนเท่ากับ 63,486.15 บาท/ปี มีที่ดินเป็นของตัวเอง การถือครองที่ดินเฉลี่ย 10.48 ไร่/ครัวเรือน การใช้ประโยชน์ของป่า ชนิดของป่า ที่ครัวเรือนของกลุ่มตัวอย่างมีการนำมาใช้ประโยชน์จำแนกออกได้เป็น 8 ประเภท ได้แก่ ไม้พิน พืชหัตถกรรม พืชอาหาร เห็ด พืชสมุนไพร เครื่องเทศ แมลงกินได้ และสัตว์ป่า ครัวเรือนส่วนใหญ่ยังต้องพึ่งพิงและใช้ประโยชน์จากของป่า จึงควรส่งเสริมให้มีการปลูก พืชอาหาร พืชสมุนไพร และเครื่องเทศ ไว้ในพื้นที่ทำกินหรือปลูกบริเวณบ้านของราษฎร เพื่อเป็นการลดการเข้าไปเก็บหาได้ในป่า และควรมีการให้ความรู้เกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรอย่างถูกวิธี ตามหลักวิชาการ เนื่องจากราษฎรส่วนใหญ่ยังนำพืชสมุนไพรมาใช้ประโยชน์อยู่ ซึ่งหากราษฎรนำไปใช้ประโยชน์ไม่ถูกวิธี

อาจเป็นอันตรายได้ ควรมีการส่งเสริมให้ปลูกไม้โตเร็ว ไว้ในพื้นที่ทำกินหรือปลูกบริเวณบ้านของราษฎร ชนิดไม้ที่ปลูกเสริมควรเป็นไม้ที่สามารถใช้ประโยชน์ในการทำฟืนและใช้ประโยชน์ได้อย่างเอนกประสงค์ เช่น ใบอ่อน ดอก ผลเป็นอาหารและใช้เป็นพืชสมุนไพรได้ เพื่อเป็นการลดการเข้าไปเก็บหาในป่า ส่งเสริมให้ปลูกพืชหัตถกรรมไว้ในพื้นที่ทำกินหรือปลูกบริเวณบ้านของราษฎร ซึ่งเป็นการทดแทนการเข้าไปเก็บในป่า หรือมีการควบคุมการเก็บหาโดยการเก็บหาได้ไม่เกินกำลังผลิตของป่า ราษฎรมีการใช้ประโยชน์จาก เห็ด และแมลงกินได้ จึงควรมีการให้ความรู้เกี่ยวกับการเก็บหาที่ถูกวิธี เพื่อจะส่งผลกระทบต่อป่าน้อยที่สุด และราษฎรที่ใช้ประโยชน์จากสัตว์ป่า จึงควรส่งเสริมให้ราษฎรใช้ประโยชน์จากเนื้อสัตว์ที่เลี้ยง เช่น วัว หมู ไก่ เป็ด เป็นต้น ซึ่งเป็นการทดแทนการเข้าไปล่าสัตว์ในป่า ที่กระทำโดยผิดกฎหมาย

เอกสารอ้างอิง

วนิดา สุบรรณเสนี. (2539). ของป่าในประเทศไทย. ส่วนวิจัยและพัฒนาผลิตผลป่าไม้ สำนักวิชาการการป่าไม้ กรมป่าไม้, กรุงเทพฯ.

องค์การบริหารส่วนตำบลท่าเสา. (2553). สภาพทั่วไปและข้อมูล
พื้นฐานขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าเสา.องค์การ

บริหารส่วนตำบลท่าเสา อำเภอไทรโยค จังหวัด
กาญจนบุรี. (อัดสำเนา)

